

PEDAQOJİ ELMLƏR
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ
PEDAGOGICAL SCIENCES

ÜMUMPEDAQOJİ PROBLEMLƏR
ОБЩЕПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ
GENERAL PROBLEMS of PEDAGOGY

UOT 378

ALİ TƏHSİL MÜƏSSISƏLƏRİNDƏ TƏLƏBƏLƏRİN BİLİYİNİN
QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİNDƏ ÇOXBALLI SİSTEMİN TƏTBİQİ

Aygün Bakıxanın qızı Verdiyeva

*Xəzər Universitetinin Humanitar, təhsil və sosial
elmlər fakültəsinin dekan müavini*

ORCID: 0000-0965-4532-1289

E-mail: averdiyeva@khazar.org

Açar sözlər: tələbə, təhsil, çoxballı sistem, qiymətləndirmə, məzmun standartları, fənn proqramı

Ключевые слова: студент, образование, многобалльная система, оценивание, стандарты содержания, предметная программа

Key words: student, education, multi-point system, assessment, content standards, subject program

Ali təhsil müəssisələrində təhsil alan tələbələrə yüksəkixtisaslı kadr kimi yetişməsi prosesinin əsas məqamlarından biri təhsil aldıkları müddətdə onların biliyinin düzgün qiymətləndirilməsidir. Mərkəzləşdirilmiş Sovet təhsil sistemində tələbələrə biliyinin qiymətləndirilməsi standart beş ballıq sistem üzrə aparılırdı. O cümlədən, Azərbaycanda da uzun illər qiymətləndirmənin bu üsulu tətbiq edilmişdir. 1991-ci ildə Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra ölkəmizin təhsil sisteminin Avropa və dünyanın qabaqcıl ölkələrinin təhsil sisteminə inteqrasiya prosesi başlandı və bu, təhsil sistemimizə yeni, daha mütərəqqi elementlərin gətirilməsi zəruriliyini yaratdı. Təhsildə belə yeniliklərdən biri də 5 ballı sistemlə yanaşı, qiymətləndirmənin çoxballı (100 ballı) sisteminin tətbiq olunmağa başlanması oldu. Ali məktəblərdə yalnız 1999-2000-ci tədris ilindən etibarən tələbələrə biliyinin çoxballı sistem üzrə qiymətləndirilməsi istiqamətində müəyyən işlər görülməyə başlandı.

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin 11.09.2008-ci il tarixli və 1060 №-li əmri ilə təsdiq olunmuş “Kredit sistemi ilə təhsil alan tələbələrə biliyinin qiymətləndirilməsi haqqında Əsasnamə”yə uyğun olaraq həyata keçirilir.

Tələbələrə biliyini qiymətləndirmə sistemində qoyulan tələblər aşağıdakıları təmin edir:

— təhsildə müsbət dəyişikliklərin aparılması üçün mühüm vasitə rolunun yerinə yetirilməsini;

— təhsilin keyfiyyəti üçün əsas göstərici olan “təlim nəticələri” haqqında etibarlı məlumat verilməsini;

— qiymətləndirmə vasitəsilə təhsilalanın bilik və bacarıqları haqqında kifayət qədər məlumat əldə edildikdən sonra fənn proqramlarında və dərslərdə müvafiq dəyişikliklərin aparılması.

masını; (8, s.56).

— qiymətləndirmədə yeni yanaşmaların yaddaşa əsaslanan qiymətləndirmənin əksinə olaraq, məntiqi təfəkkür vərdişlərinin inkişafına xidmət etməsini (2, s. 89).

Tələbə nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsi tələbənin biliklərə yiyələnmək, onlardan istifadə etmək, nəticə çıxarmaq, bacarıqları haqqında məlumatların toplanması prosesi kimi qəbul edilir və aşağıdakı məqsədlərə xidmət edir:

- tələbənin nailiyyətinin (və ya geriləmələrin) izlənilməsi (monitorinqi);
- təlim prosesində nəticələrin qiymətləndirilməsi;
- fənn proqramının qiymətləndirilməsi.

Məzmun standartlarının mənimsənilməsi istiqamətində əsasən aşağıdakı qiymətləndirmə növlərindən istifadə olunur:

— ilkin səviyyənin qiymətləndirilməsi (diaqnostik qiymətləndirmə). Tələbələrə malik olduqları əsas bilik və bacarıqların səviyyəsi və tədris edilmiş materialın hansı hissəsinin mənimsənilməsinin müəyyən edilməsi;

— irəliləyişlərin monitorinqi (formativ qiymətləndirmə). Standartların mənimsənilməsinə doğru tələblərin irəliləyə bilməsi;

— cari qiymətləndirmə. Cari qiymətləndirmə fənn üzrə tələbənin semestr müddətində fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi;

— aralıq (yekun) qiymətləndirmə. Aralıq qiymətləndirmə təhsil proqramında hər bir modul və onun tərkib hissəsi olan təlim nəticələrinin tədrisinin sonunda təhsilçilərin əldə etdiyi bilik, bacarıq və sənədlərin müəyyən olunması məqsədilə aparılır (6, s.87).

İlkin səviyyənin qiymətləndirilməsi (diaqnostik qiymətləndirmə) tələbələrə biliyini müəyyənləşdirməyi və təlimin düzgün qurulmasını təmin edir. Tələbə irəliləyişlərinin monitorinqi (formativ qiymətləndirmə) vasitəsilə tədrisin düzgün istiqamətləndirilməsi həyata keçirilir, alternativ üsul və mənbələrdən istifadə və ya tələbənin daha irəliləyə addım atması üçün ona əlavə və impulsun verilməsi barədə ehtiyaclar müəyyənləşdirilir.

Tələbə nailiyyətlərinin qiymətləndirilməsini həyata keçirmək üçün qiymətləndirmə meyarlarının müəyyən edilməsinə, qiymətləndirmənin aparılmasına və rəy (feedback) sisteminə, cari və aralıq semestr imtahanların təşkilinə dair tələblər müəyyən edilir.

Fənn proqramı üzrə qiymətləndirmə tələbənin təlim nəticələrinin məzmun standartlarına və fənn proqramlarına uyğunluğunu müəyyənləşdirmək məqsədi ilə aparılır. Tələbənin fənn üzrə toplaya biləcəyi balın maksimum miqdarı 100-ə bərabərdir. Bu balların yarısı semestr ərzindəki fəaliyyətə əsasən cari qiymətləndirmədən, digər yarısı isə imtahan nəticələrinə görə toplanır. İmtahan təlim nəticələri üzrə biliklərin qiymətləndirilməsi üzrə praktiki tapşırıqları da əhatə edə bilər.

Balların maksimum miqdarı aşağıdakı kimi müəyyənləşdirilir:

- 50 bal imtahanın nəticəsinə görə;
- 10 bal dərslərə davamiyyətə görə;
- 10 bal tələbənin sərbəst işinə görə;

— 20 bal seminar (məşğələ) və ya laboratoriya dərslərinin nəticələrinə görə; (Eyni fəndən həm seminar (məşğələ), həm laboratoriya dərsləri nəzərdə tutulduğu halda onların hər birinə 10 bal ayrılır) (1, s.78).

— 10 bal kurs işinin hazırlanmasına və müdafiəsinə görə; (Fənn üzrə kurs işi (layihəsi) nəzərdə tutulmayıbsa, ona ayrılan 10 bal seminar (məşğələ) və ya laboratoriya dərslərinə əlavə olunur. Texniki profili ali məktəb tərəfindən müəyyənləşdirilir. Əgər fənn tədrisi yalnız

mühazirə, seminar (məşğələ) şəklində nəzərdə tutularsa, bu zaman davamiyyətə və sərbəst işə ayrılmış ballar istisna olmaqla qalan 30 bal tədrisin bu növ göstəricilərinə görə hesablanır).

— İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir. Tələbənin imtahandan topladığı balın miqdarı 17-dən çox olduqda tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunur.

— Tələbələrin nailiyyətlərini stimullaşdırmaq məqsədilə qabiliyyət dərəcəsinə görə diferensiallaşdırmaq üçün 6 səviyyəli (A, B, C, D, E, F) qiymətləndirmə standartları müəyyənləşdirilir; (3, s.78).

— Konkret fənn üzrə semestr ərzində toplanmış balın yekun miqdarına görə tələbələrin bilik, bacarıq və səriştələri aşağıdakı müəyyənləşdirilmiş səviyyələr üzrə qiymətləndirilir:

— 51 baldan aşağı – “qeyri-kafi” – F;

— 51-60 bal – “qənaətbəxş” - E;

— 61-70 bal – “kafi” - D;

— 71-80 - “yaxşı” - C;

— 81-90 - “çox yaxşı” - B;

— 91-100 - “əla” - A. (5, s.66)

— İmtahan vərəqlərində, qiymət kitabçalarında, diplomlara əlavələrdə və digər sənədlərdə tələbələrin fənlər üzrə qazandıqları ballar və onların müvafiq işarələri qeyd olunmalıdır.

— Tələbənin biliyinin qiymətləndirilməsi üçün imtahanlar yazılı, şifahi və test şəklində aparılır. Bəzi fənlərin (mədəniyyət, incəsənət, idman və s.) xüsusiyyətlərindən asılı olaraq nəzəri suallarla yanaşı ixtisas üzrə qabiliyyət tələb edən tapşırıqlar da imtahan suallarına əlavə edilə bilər.

— Təhsil proqramlarının həyata keçirildiyi müddət ərzində tələbələrin fənn proqramı üzrə nailiyyətlərini qiymətləndirmək məqsədi ilə cari və aralıq qiymətləndirmə həyata keçirilir (9, s.56).

— Fənn proqramı üzrə semestr ərzində fənn müəllimləri tərəfindən hər bir tələbənin təlim nailiyyətinin cari qiymətləndirilməsi həyata keçirilir.

— Fənn proqramının tədrisi başa çatdıqdan sonra hər bir tələbənin fəaliyyətinin milli standartlara uyğunluğunu müəyyənləşdirmək məqsədi ilə fənn müəllimləri tərəfindən yazılı və şifahi formada aralıq qiymətləndirilməsi həyata keçirilir.

— Fənn proqramı üzrə tələbə nailiyyətlərini qiymətləndirmək və təhsil proqramlarını akkreditasiya etmək məqsədilə xarici və beynəlxalq qiymətləndirmələr də həyata keçirilə bilər (7, s.60).

Tələbənin biliyinin qiymətləndirilməsinə dair şəffaflığın təmin edilməsi və tələbələrin şikayət sisteminin təşkili məqsədi ilə ali təhsil müəssisəsində Apellyasiya Komissiyası yaradılır. Qiymətləndirmənin nəticələri tələbəyə elan edildikdən sonra 3 gün müddətində tələbənin apellyasiya şikayəti vermək hüququ var. Apellyasiya Komissiyasının fəaliyyətini tənzimləyən qaydalar ali təhsil müəssisəsi tərəfindən müəyyən edilir.

Problemin aktuallığı. Məqalədə ali təhsil müəssisələrində tələbələrin biliyinin qiymətləndirilməsində çoxballı sistemin tətbiqindən danışılır.

Problemin elmi yeniliyi. Araşdırılan mövzu müasir dövrün aktual məsələlərindən biri hesab edilir. Qoyulmuş problemə sırf müasir aspektdən yanaşılmış və təhsil sistemimizdə kompetensiya, təlim nəticələri, Milli Kvalifikasiyalar Çərçivəsi və digər mütərəqqiyönlü tendensiyalar nəzərə çatdırılmışdır.

Problemin praktik əhəmiyyəti və tətbiqi. Məqalə gənc tədqiqatçılar üçün faydalı ola bilər.

Ədəbiyyat

1. Ali məktəblərdə təhsilin kredit sistemi üzrə təşkil təcrübəsindən: Metodik vəsait. Bakı: Təhsil, 2009, 64 s.
2. Cavadov İ. Təhsil sistemində qiymətləndirmə. Kurikulum islahatı. Bakı: Mütərcim, 2011, s.292-298.
3. Əhmədov H.H. Azərbaycan təhsilinin inkişaf strategiyası: Monoqrafiya. Bakı: Elm, 2010, 800 s.
4. Əliyev H.Ə. Təhsil millətin gələcəyidir. Bakı: Təhsil, 2002, 454 s.
5. Əsədov Ə. Müasir təlim metodları və onunun tətbiqi məsələləri // Azərbaycan məktəbi, 2002, № 4, s.60-71.
6. Əsgərov Ş. Biliyin qiymətləndirilməsinin fəlsəfəsi // "Təhsildə pedaqoji yanaşmalar" mövzusunda VIII respublika elmi-praktik konfransının materialları, 2016, s.105-106.
7. Xəlilov S. Təhsil, təlim, tərbiyə. Bakı: Azərbaycan Universiteti, 2005, 648 s.
8. İsmixanov M.A. Pedaqogikanın əsasları: Dərs vəsaiti. Bakı: ADPU, 2013, 235 s.
9. Kazımov N.M. Ali məktəb pedaqogikası. Bakı: Əlfərul, 2006, 340 s.

A.Б. Вердиева

Применение многоточной системы при оценке знаний студентов в вузах Резюме

В статье широко исследуются и анализируются вопросы применения многобалльной системы при оценке знаний студентов в высших учебных заведениях. Показано, что для оценки достижений студента определены требования к определению критериев оценки, проведению системы оценивания и обратной связи, организации текущих и промежуточных семестровых экзаменов.

A.B. Verdiyeva

Application of the multipoint system in assessing students' knowledge in higher education institutions Summary

In the article, the issues of applying the multi-point system in the assessment of students' knowledge in higher educational institutions are widely investigated and analyzed. It is shown that in order to evaluate the student's achievements, the requirements for determining the evaluation criteria, conducting the evaluation and feedback system, and organizing the current and intermediate semester exams are defined.

Redaksiyaya daxil olub: 21.02.2024